Rapport: Användningen av undantaget i Lagen om vissa kommunala befogenheter för anställning av personer med funktionshinder

Producerad i det ESF finansierade projektet Arbetsintegration i cirkulär ekonomi 2026

1. Bakgrund och Syfte

Denna rapport bygger på en undersökning initierad av Skoopi, intresseorganisationen för arbetsintegrerande sociala företag. Arbetsintegrerande sociala företag (ASF) utgör en viktig del av den sociala ekonomin. Deras grundläggande modell bygger på ett dubbelt uppdrag: att driva en hållbar affärsverksamhet för att uppnå ett övergripande socialt mål. Detta sociala mål är att skapa social och yrkesmässig integration för personer som står långt från den reguljära arbetsmarknaden på grund av funktionsnedsättning, psykisk ohälsa eller andra hinder. ASF har visat sig vara särskilt framgångsrika i att erbjuda en individanpassad och trygg arbetsmiljö som leder till varaktig anställning, vilket är avgörande för att motverka utanförskap och långvarig marginalisering.

Skoopis engagemang i denna fråga är direkt kopplat till att kommunala säljverksamheter, även de med goda sociala intentioner, ofta konkurrerar inom de exakta branscher där ASF verkar. Kommunernas verksamheter, som ofta bedrivs med skattemedel och utan fullständig ekonomisk särredovisning, skapar en snedvriden konkurrenssituation. Skoopi strävar efter att säkerställa att ASF, som är beroende av ekonomisk bärkraft för att finansiera sitt sociala uppdrag, har rättvisa konkurrensvillkor. Rapporten ämnar därför inte bara beskriva kommunernas tillämpning av Lagen om vissa kommunala befogenheter, utan även analysera vilka konsekvenser denna konkurrens har för ASF:s möjligheter att expandera och stärka sitt bidrag till den regionala utvecklingen.

Undersökningen utgör ett kunskapsområde inom ramen för ett ESF-projekt med syfte att belysa hur svenska kommuner tillämpar undantaget i "Lagen om vissa kommunala befogenheter" (Lag 1970:244) specifikt avseende anställningar av personer med funktionshinder. Enligt denna lag har kommuner möjlighet att bedriva näringsverksamhet för att ge personer med funktionshinder anställning när lämpliga alternativ på arbetsmarknaden saknas. Verksamheterna ska vara särskilt anpassade och anställning sker efter anvisning av Arbetsförmedlingen eller berörda nämnder inom socialtjänsten.

Syftet med undersökningen är att kartlägga och beskriva hur undantaget i lagen om vissa kommunala befogenheter används av landets kommuner. Rapporten ämnar ge en bild av hur dessa verksamheter bedrivs i praktiken och vilka typer av varor och tjänster som produceras och säljs. Ett centralt syfte är vidare att analysera och resonera kring vilka konsekvenser användningen av detta undantag kan ha för det lokala näringslivet, den

regionala utvecklingen samt förutsättningarna för att etablera och upprätthålla fungerande marknader inom de berörda områdena. Undersökningen baseras på inhämtade uppgifter från kommunerna gällande bland annat målgrupp för verksamheterna, anställningar eller sysselsättning i verksamheterna samt resultaträkningar och försäljningssiffror för 2023.

2. Beskrivning av det specifika undantaget i "Lagen om vissa kommunala befogenheter"

Undersökningen fokuserar på det undantag som finns i "Lagen om vissa kommunala befogenheter" (Lag 1970:244). Denna lag ger kommuner en viss frihet att agera utanför sitt primära kompetensområde, under förutsättning att vissa kriterier uppfylls. Det specifika undantag som är relevant för denna rapport och som legat till grund för undersökningen, tillåter kommuner att bedriva näringsverksamhet i syfte att bereda anställning åt personer med funktionshinder.

Enligt lagen får sådan näringsverksamhet bedrivas under förutsättning att lämpliga anställningar för personer med funktionshinder inte i tillräcklig omfattning kan erbjudas på annat sätt. Verksamheten ska vara särskilt anpassad för sysselsättning av denna målgrupp, och anställningar ska ske efter anvisning av Arbetsförmedlingen eller, med Arbetsförmedlingens medgivande, av relevanta nämnder inom socialtjänsten enligt 2 kap. 4 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453).

Det är tillämpningen av detta undantag, hur det används av kommunerna och vilka konsekvenser det medför för omgivande näringsliv och marknadsförutsättningar, som är föremål för denna rapport.

3. Undersökningens mål - kunskapsinhämtning

Målen med denna undersökning har varit flerdimensionella och fokuserade på att skapa en tydligare bild av kommunernas tillämpning av undantaget i Lagen om vissa kommunala befogenheter. Specifikt syftar rapporten till att:

1. **Beskriva hur användningen av undantaget ser ut:** Kartlägga förekomsten av näringsverksamheter som bedrivs av kommuner med stöd av detta undantag samt identifiera inom vilka områden eller enheter dessa verksamheter vanligtvis återfinns.
2. **Analysera hur undantaget tillämpas:** Ge en översikt av de varor och tjänster som produceras och säljs, samt i den mån data medges, belysa omfattningen av verksamheterna genom ekonomiska uppgifter.
3. **Resonera kring eventuella konsekvenser:** Utifrån insamlad data och en analys av situationen, föra ett resonemang om hur dessa kommunala verksamheter potentiellt kan påverka det lokala näringslivet, bidra till eller hämma regional utveckling, samt forma förutsättningarna för att få igång och upprätthålla fungerande marknader inom de berörda sektorerna.

Genom att belysa dessa aspekter syftar rapporten till att öka kunskapen om användningen av detta specifika undantag och dess bredare samhälleliga effekter.

4. Metod

Undersökningen genomfördes genom en begäran om offentliga uppgifter som skickades till samtliga 290 kommuner i Sverige i slutet av september 2024. Detta utskick gjordes i samarbete med Almega och Svenskt Näringsliv. Datainsamlingen pågick under kvartal 4 (2024) samt kvartal 1 (2025). Specifik information efterfrågades rörande kommunala näringsverksamheter/säljverksamheter som bedrivs för att anställa/sysselsätta personer långt från arbetsmarknaden. Den efterfrågade informationen inkluderade:

- En allmän beskrivning av varor och tjänster.
- Resultat-/försäljningssiffror för 2023.
- Uppgift om anställda eller sysselsatta personer med funktionshinder.

Trots en initial svarsfrekvens om cirka 90% i slutet av februari (260 kommuner), krävdes ytterligare uppföljning. Påminnelser via e-post skickades ut, och de återstående kommunerna kontaktades per telefon för att maximera svarsfrekvensen. Vid rapportperiodens slut i mars 2025 hade underlag inkommit från totalt 280 kommuner, vilket motsvarar en svarsfrekvens om 96,6%.

Datainsamlingsprocessen präglades av flera utmaningar. Begreppsförvirring kring "näringsverksamhet" och svårigheter att identifiera rätt kontaktperson inom kommunerna krävde omfattande förtydliganden och dialog. Även den manuella hanteringen och sammanställningen av cirka 300 inkomna dokument innebar en betydande tidsåtgång. Trots detta medförde det valda tillvägagångssättet med direktkontakt fördelar i form av ökad datakvalitet och djupare insikter i kommunernas perspektiv och syn på arbetsmarknadsinsatser. Kontakterna skapade också tillfällen att att sprida information om arbetsintegrerande sociala företags funktion

Parallellt med insamlingen påbörjades ett systematiskt arbete med att strukturera och bearbeta inkommet material. Data kategoriserades utifrån variabler som kommun, verksamhetstyp, målgrupp och ekonomi för analys. Behov av kompletterande information identifierades och inhämtades genom ytterligare kontakter med kommunerna.

Vid genomgång av underlagen konstaterades i flera fall behov av kompletterande information, varför kontakt etablerades med respektive kommun på nytt.

5. Kommunernas drift av näringsverksamhet

Av de kommuner som besvarade begäran uppgav 172 kommuner (motsvarande 61,4%) att de bedriver näringsverksamhet/säljverksamhet. Det noterades dock att vissa kommuner som

initialt svarat nekande ändå bedriver verksamheter av relevans, en diskrepans som vi har valt att bortse från på grund av bristande tid och resurser.

Inom de kommuner som bekräftade att de bedriver näringsverksamhet identifierades totalt 485 separata verksamheter. Dessa verksamheter återfinns huvudsakligen inom två förvaltningar hos kommunerna: arbetsmarknadsenheter (AME) och vård- och omsorgsförvaltningar, specifikt inom daglig verksamhet och verksamhet enligt LSS. Fördelningen mellan dessa områden var ungefär 45% inom AME och 55% inom daglig verksamhet/LSS.

De varor och tjänster som produceras och säljs inom dessa kommunala verksamheter är varierande. De tio vanligaste verksamhetstyperna som identifierades inkluderar:

1. Café/catering/bageri/kiosk (ofta på skolor, stadshus, äldreboenden etc.)
2. Återbruk/second hand/loppis (med försäljning av kläder, möbler, inredning samt reparationer och visst byggåterbruk)
3. Legoarbeten (samarbeten med lokala företag som innefattar kvalitetskontroller, packning, montering och etikettering)
4. Butik (försäljning av egentillverkade produkter, fairtrade varor, inredning m.m.)
5. Uteservice/trädgårdshjälp/flytt/transport (såsom gräsklippning, snöskottning, mindre flyttjänster)
6. Snickeri (tillverkning av diverse träprodukter och beställningsjobb)
7. Intern service
8. Vedförsäljning
9. Hunddagis
10. Växthus/gårdar

6. Tillämpning och omfattning

Enligt de inkomna svaren från kommunerna uppger man att deltagarna i dessa verksamheter till övervägande del är **sysselsatta (79,6%)** snarare än **anställda (20,4%)**. Detta indikerar att verksamheterna i många fall fokuserar på aktiviteter som arbetsträning, praktik eller daglig verksamhet enligt LSS, vilka syftar till att stödja individers utveckling och närmande till arbetsmarknaden, snarare än att erbjuda varaktiga anställningar. Endast en kommun angav explicit att syftet med verksamheten är att erbjuda anställning till personer med funktionshinder. Målgruppen för verksamheterna är inte alltid strikt begränsad till personer med funktionshinder, utan kan även inkludera individer med andra utmaningar att etablera sig på den reguljära arbetsmarknaden.

Gällande den ekonomiska översikten för de 485 identifierade verksamheterna uppgick de totala försäljningsintäkterna under 2023 till cirka **213 miljoner SEK**. Det fanns dock en betydande variation i omsättningen mellan de olika verksamheterna, från några tusenlappar

till miljontals kronor per år. Det är viktigt att notera att 41 verksamheter (8,5%) inte kunde redovisa sin omsättning.

En central utmaning som identifierades i datainsamlingen var kommunernas svårigheter att tillhandahålla fullständiga resultaträkningar med både kostnader och intäkter för dessa verksamheter. Detta beror delvis på att kostnader som personal och hyra ofta inte ligger direkt under den specifika verksamhetens budget. Flertalet kommuner beskriver att verksamheterna inte drivs i vinstsyfte och att de ekonomiskt sett "inte går ihop sig". Denna brist på fullständig ekonomisk särredovisning gör det utmanande att få en heltäckande bild av verksamheternas ekonomiska prestation och kan försvåra analyser av eventuell snedvridning av konkurrensen.

Sammanfattningsvis visar undersökningen att undantaget i lagen används brett av kommunerna, men att tillämpningen i praktiken ofta fokuserar på sysselsättning snarare än anställning, har en ibland bredare målgrupp än strikt funktionshinder, och präglas av utmaningar gällande ekonomisk redovisning och en enhetlig tolkning av lagens tillämpningsområde.

- **Fokus på sysselsättning framför anställning:** Ett stort antal kommuner bedriver verksamheter där den huvudsakliga formen av deltagande är sysselsättning (arbetsträning, daglig verksamhet etc.) snarare än anställning. Lagen betonar möjligheten att bedriva näringsverksamhet i syfte att *ge anställning*, vilket indikerar en potentiell avvikelse mellan lagens ordalydelse och den faktiska tillämpningen hos många kommuner. Endast en kommun angav explicit att syftet var anställning.
- **Målgrupp:** Målgruppen i verksamheterna kan vara bredare än personer med funktionshinder och även inkludera andra individer med svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden.
- **Ekonomisk transparens:** Många kommuner har svårigheter att redovisa fullständiga ekonomiska resultat för verksamheterna. Detta försvårar bedömningen av om verksamheterna bedrivs på ett sätt som är förenligt med lagens ramar och inte snedvrider konkurrensen på marknaden.
- **Bristande enhetlighet:** Att vissa kommuner som uppgav sig inte bedriva näringsverksamhet ändå identifierades ha sådana verksamheter tyder på en bristande enhetlighet i hur lagen tolkas eller efterlevs alternativt som ovan nämnts begreppsförvirring gällande näringsverksamhet.

7. Resonemang kring konsekvenser

Kommuners bedrivande av närings- eller säljverksamhet i syfte att anställa personer med funktionshinder och som står långt ifrån arbetsmarknaden, får konsekvenser för omgivande näringsliv och marknadsförutsättningar. Även om det underliggande syftet är socialt, är tillämpningen i praktiken komplex och väcker frågor kring konkurrens och rättvisa villkor på marknaden.

Diskussionen om kommunal konkurrens måste föras i skuggan av den höga strukturella arbetslösheten i Sverige. I en europeisk jämförelse är den totala arbetslösheten i Sverige betydligt högre än EU-genomsnittet, trots en av de högsta sysselsättningsgraderna i unionen. Denna kombination indikerar stora matchningsproblem på arbetsmarknaden, där krav på kompetens och språk sätter individer med funktionshinder och låg utbildning långt ifrån reguljärt arbete.

För dessa individer innebär den strukturella arbetslösheten inte bara ekonomisk marginalisering, utan också en risk för utdraget utanförskap, psykisk ohälsa och förlorad självkänsla. Kommunernas användning av undantaget, i Lagen om vissa kommunala befogenheter, är därmed en systembetingad insats för att hantera dessa djupgående sociala problem när marknaden misslyckas. Men även om det sociala uppdraget är angeläget, skapar denna nödvändighet en paradox: ju mer omfattande kommunala verksamheter bedrivs för att mildra strukturell arbetslöshet, desto större blir risken för snedvridning av konkurrensen mot de arbetsintegrerande sociala företag (ASF) som försöker lösa samma problem på marknadens villkor.

Det är särskilt relevant att vi i vår undersökning noterar en stor andel (nästan 80%) av deltagarna i de kommunala verksamheterna är sysselsatta (arbetsträning, praktik etc.) snarare än anställda, vilket kan ifrågasätta om verksamheterna fullt ut faller under lagens undantag som specifikt rör möjlighet att bedriva näringsverksamhet i syfte att *ge anställning* när andra möjligheter för individerna saknas.

Här utgör ASF-modellen en viktig skillnad. ASF:s primära mål är att skapa varaktiga, trygga anställningar, vilket i Sverige huvudsakligen möjliggörs genom statliga lönebidrag (lönesubventioner). Lönebidragen är ett ekonomiskt stöd till arbetsgivaren för att kompensera för individens nedsatta arbetsförmåga och är helt avgörande för att anställningen ska bli ekonomiskt hållbar. Lönebidraget täcker en viss procent av lönekostnaden. För att dessa anställningar ska vara hållbara och för att ASF ska kunna integrera individer med de mest omfattande funktionsnedsättningarna, är taket för lönebidragsnivån en avgörande faktor. Ett högt tak ger större flexibilitet och möjlighet att anställa personer med större behov av anpassning. Ett högre tak i lönebidragsnivån skulle direkt stärka ASF:s förmåga att erbjuda anställningar till dem som står allra längst från arbetsmarknaden, vilket är ett av de mest effektiva sätten att minska den strukturella arbetslösheten för denna målgrupp.

I Europa finns en väletablerad och ofta starkt subventionerad modell för arbetsintegrerande företag, vanligtvis kallad Work Integration Social Enterprises (WISE). WISE-företag är i princip den europeiska motsvarigheten till svenska ASF och har som primär uppgift att integrera marginaliserade grupper i arbetslivet.

I många europeiska länder har WISE-sektorn ett tydligare och mer formellt ekosystem. Det bygger på en starkare samsyn och ett mer formaliserat samarbete mellan det offentliga

(regeringar och kommuner), näringslivet och den sociala ekonomin. Stödsystemen är ofta utformade för att garantera att sociala mål uppfylls samtidigt som konkurrensen mot privata företag minimeras genom tydliga regler eller specifika marknadsnischer. Denna modell bygger på ett tydligare regelverk som syftar till att både stödja integrationen och säkerställa marknadsliknande villkor. Utvecklingen av sådana strukturer i Sverige skulle kunna ge kommunerna nya vägar att uppfylla sitt sociala uppdrag utan att hämma det lokala näringslivet, vilket är den typ av samverkan som efterlyses i rapportens slutsatser.

Påverkan på lokalt näringsliv

Den kanske mest påtagliga konsekvensen på lokalt näringsliv är den direkta konkurrens som uppstår när kommunala verksamheter säljer varor och tjänster på samma marknad som privata företag. Att offentliga aktörer agerar på marknaden under andra villkor än privata företag är en problematik som ofta lyfts fram i diskussioner om företagsklimat och konkurrens, bland annat av näringslivsorganisationer. De verksamhetstyper som identifierats i denna undersökning, såsom café, second hand, utomhusservice och snickeri, är exempel på områden som i bredare sammanhang ofta nämns av företagare som särskilt utsatta för kommunal konkurrens. För små företag, som typiskt sett är beroende av den lokala marknaden, kan även en mindre konkurrerande kommunal verksamhet få en betydande negativ påverkan.

Denna konkurrenssituation påverkar även den sociala ekonomin, särskilt arbetsintegrerande sociala företag (ASF). ASF driver ofta småskaliga verksamheter inom just dessa typer av branscher och har som centralt syfte att skapa social och yrkesmässig integration för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden, en målgrupp som delvis överlappar med de kommunala verksamheternas målgrupp. När kommunala aktörer konkurrerar på samma marknad under andra ekonomiska förutsättningar, utmanar det ASF:s möjligheter att bedriva ekonomiskt hållbara verksamheter och därmed uppfylla sitt sociala uppdrag.

För arbetsintegrerande sociala företag (ASF) innebär denna situation en dubbel utmaning. Dels konkurrerar de med traditionella privata företag, dels med kommunala verksamheter som har potential att agera på icke-marknadsmässiga grunder. Samtidigt delar ASF och kommunerna ofta målet att sysselsätta personer som står långt från arbetsmarknaden, vilket istället skulle kunna utgöra en god grund för samverkan.

Påverkan på regional utveckling

Kommuners bedrivande av närings- eller säljverksamhet, även med intentionen att sysselsätta personer som står utanför arbetsmarknaden, får betydelse för den regionala utvecklingen. Många regioner har uttalade strategier för att främja företagstillväxt och ett gott företagsklimat i syfte att stärka regionens ekonomi. När kommunala verksamheter konkurrerar med privata aktörer, inklusive aktörer inom den sociala ekonomin som arbetsintegrerande sociala företag (ASF), kan det undergräva förutsättningarna för dessa företag att verka och växa på lika villkor.

En av de största utmaningarna i att bedöma den kommunala verksamhetens konkurrensneutralitet är **bristen på ekonomisk transparens**. I verksamheter som drivs under Lagen om vissa kommunala befogenheter-undantaget blandas ofta det sociala uppdragets kostnader (exempelvis handledarstöd) med kostnaderna för den kommersiella produktionen av varor eller tjänster. Detta gör det näst intill omöjligt för externa aktörer – som ASF eller privata företag – att avgöra om produkterna säljs till ett pris som täcker de verkliga marknadsmässiga kostnaderna. Eftersom de subventionerade insatserna indirekt finansierar den kommersiella verksamheten, finns risken att kommunala verksamheter kan sätta priser som ligger under marknadsvärdet. Detta resulterar i en osund konkurrenssituation.

För att skapa en sund och rättvis marknad är en tydlig särredovisning av de sociala insatserna respektive den kommersiella verksamheten nödvändig, liksom en tydlig redogörelse för hur prissättningen görs.

Även om de kommunala verksamheterna bidrar till att individer får sysselsättning, är deras bidrag till den bredare regionala ekonomiska utvecklingen inte entydig om de samtidigt tränger undan privat företagsamhet. ASF, som också driver affärsverksamhet för att uppnå sociala mål, är särskilt sårbara i en sådan konkurrenssituation då deras ekonomiska bärkraft är avgörande för deras sociala uppdrag och förmåga att bidra till sysselsättning, social- och yrkesmässig inkludering i regionen.

Förutsättningar för fungerande marknader

Användningen av undantaget i Lagen om vissa kommunala befogenheter, särskilt när verksamheterna huvudsakligen inriktas på sysselsättning snarare än anställning, skapar en problematik som kan påverka förutsättningarna för fungerande marknader. En central problematik rör prissättningen på de varor och tjänster som de kommunala verksamheterna erbjuder. Om prissättningen baseras på en självkostnadsprincip där inte samtliga kostnader, såsom personal och lokaler, fullt ut räknas med, kan priserna bli lägre än vad en privat aktör kan erbjuda och samtidigt vara lönsam. Detta skapar en snedvriden konkurrens där kommunal verksamhet indirekt subventioneras av skattemedel.

Transparensen kring de kommunala verksamheternas ekonomi är ofta begränsad, vilket försvårar möjligheten att bedöma om de agerar på marknadsmässiga villkor. Denna bristande transparens kan skapa osäkerhet på marknaden och ytterligare försvåra konkurrenssituationen för privata företag och ASF.

Frågan om kommunala näringsverksamheters lagenlighet och lämplighet rör sig ofta i en "gråzon", där bedömningen av regelefterlevnad kan vara komplex. Även om en verksamhet formellt sett skulle kunna anses rymmas inom lagens ramar, kan den ändå ha en konkurrensstörande effekt på marknaden. Det finns inte alltid tydliga och tillräckliga mekanismer på plats för att säkerställa rättvisa konkurrensvillkor. Förslag har lyfts, bland

annat från näringslivs håll, om behovet av tydliga policyer, inventering av säljverksamhet och en kontinuerlig dialog med näringslivet för att hantera dessa konkurrensfrågor. Nyligen presenterades en statlig utredning som behandlar just detta. Utredningen, med namnet "Förbättrad konkurrens i offentlig och privat verksamhet", har resulterat i ett betänkande (SOU 2025:22). Enligt utredningens förslag ska en ny lag om offentlig säljverksamhet införas, som ersätter de nuvarande reglerna i konkurrenslagen. För att säkerställa att den nya lagen blir effektiv, föreslås det att alla offentliga aktörer ska utvärdera sin verksamhet vart fjärde år och göra en särskild redovisning varje år. Ett av de centrala förslagen är också att konkurrensverket ges utökade befogenheter för att agera mot konkurrensproblem.

För ASF är dessa utmaningar av stor betydelse, då de verkar i skärningspunkten mellan socialt uppdrag och marknadsekonomi. Förutsättningar för en fungerande och rättvis marknad är avgörande för att ASF ska kunna generera de intäkter som krävs för att finansiera sin arbetsintegration och bidra till en inkluderande regional utveckling.

8. Slutsatser

Rapporten visar att kommunerna står inför en systemutmaning: Hur de ska balansera det viktiga sociala uppdraget att integrera människor med funktionshinder i arbete, samtidigt som de inte snedvrider marknaden.

Rapporten visar att kommunernas användning av undantaget i Lagen om vissa kommunala befogenheter för att hantera den höga strukturella arbetslösheten är drivet av ett angeläget socialt uppdrag, men att tillämpningen skapar betydande problem för konkurrensneutraliteten.

De centrala slutsatserna som framträder är följande:

Diskrepans mellan syfte och praktik

Det primära fyndet är att det finns en tydlig diskrepans mellan lagens syfte och den faktiska tillämpningen.undantaget i Lagen om vissa kommunala befogenheter är utformat för att möjliggöra **anställning** när andra alternativ saknas, men våra data visar att kommunala verksamheter i huvudsak fokuserar på **sysselsättning** (arbetsträning och aktivitetsbaserade insatser). Detta innebär att lagens potential att skapa varaktiga anställningar för målgruppen inte utnyttjas fullt ut, samtidigt som det bidrar till en osäkerhet kring om verksamheterna faller inom ramen för lagstiftningen.

Konkurrenssnedvridning och bristande transparens

Denna brist på tydlighet i det kommunala uppdraget leder till konkurrenssnedvridning. Eftersom de subventionerade insatserna indirekt finansierar den kommersiella verksamheten, finns risken att kommunala verksamheter kan sätta priser som ligger under marknadsvärdet. Den bristande ekonomiska transparensen gör det i praktiken omöjligt för

externa marknadsaktörer – som arbetsintegrerande sociala företag (ASF) och privat näringsliv – att säkerställa sunda och rättvisa konkurrensvillkor.

Behovet av en starkare ASF-modell

Rapporten framhäver ASF-modellen som ett effektivt verktyg för att möta utmaningen med långvarig strukturell arbetslöshet genom att erbjuda varaktiga anställningar med hjälp av lönebidrag. Jämfört med den europeiska WISE-modellen saknar Sverige dock ett tydligt och samordnat ekosystem där kommuner, näringsliv och sociala företag samarbetar strukturerat. För att optimera resultatet för individen och samtidigt värna marknaden, måste ASF:s roll som skapare av varaktig anställning stärkas.

Politiska och Sociala Konsekvenser

Sammanfattningsvis visar undersökningen att den nuvarande tillämpningen skapar negativa effekter på tre nivåer: 1) **Individen** riskerar långvarigt utanförskap på grund av avsaknad av anställning. 2) **Marknaden** snedvrids av osund konkurrens. 3) **Samhället** missar potentialen i en stark social ekonomi som kan bidra med effektiva lösningar, särskilt inför kommande politiska reformer som aktivitetsplikten.

En väg framåt: Samsyn och samverkan för arbetsintegration och sunda marknader

Att skapa fler och bättre möjligheter till social- och yrkesmässig integration för personer med funktionshinder och de som står långt från arbetsmarknaden är en gemensam samhällsutmaning. För att lyckas krävs att flera aktörer krokar arm och tillsammans skapar strategier som både främjar inkludering och säkerställer en sund konkurrens som gynnar hela det lokala näringslivet.

Denna undersökning visar att många kommunala verksamheter bedriver aktiviteter inom branscher där ASF redan är eller skulle kunna vara starka aktörer. Flera av dessa kommunala verksamheter skulle potentiellt kunna omvandlas till framgångsrika ASF-företag, vilket skulle kunna bidra till ökad tydlighet kring marknadsroller, ekonomisk hållbarhet och potential för nytänkande inom social och yrkesmässig integration.

Flera av dessa kommunala verksamheter skulle potentiellt kunna omvandlas till framgångsrika ASF-företag, vilket skulle kunna bidra till ökad tydlighet kring marknadsroller, ekonomisk hållbarhet och potential för nytänkande inom social och yrkesmässig integration.

Den kommande aktivitetsplikten (ett politiskt initiativ som syftar till att ställa högre krav på aktivt deltagande och sökande för individer som får ekonomiskt bistånd) kommer att innebära ett ökat tryck på kommunerna att hitta meningsfull sysselsättning och vägar till anställning för en större målgrupp. Denna utveckling kan potentiellt öka målgruppen för både kommunala insatser och ASF.

För ASF innebär detta en stor möjlighet att, genom samverkan med kommuner och näringslivets organisationer, positionera sig som en nyckelaktör för att leverera effektiva och marknadsintegrerade lösningar på aktivitetsplikten. Om individer med aktivitetsplikt slussas till icke-marknadsmässiga kommunala verksamheter riskerar det att förstärka konkurrenssnedvridningen. Om de istället kanaliseras till ASF, kan aktivitetsplikten leda till fler anställningar genom att ASF får tillgång till en bredare bas av arbetssökande, vilket i förlängningen stärker deras ekonomiska bärkraft och sociala uppdrag. Genom att utveckla kommunala verksamheter till ASF eller fördjupa samverkan med befintliga, kan man gemensamt möta de ökade kraven från aktivitetsplikten samtidigt som man främjar rättvis konkurrens och ett växande näringsliv.

Att öka integrationen för personer med funktionshinder och de som står långt från arbetsmarknaden är en angelägen samhällsfråga. Samtidigt måste förutsättningarna för ett sunt lokalt näringsliv säkerställas. Undersökningen visar på utmaningar i skärningspunkten mellan dessa mål. En väg framåt är att kommuner, regioner, näringslivets organisationer (Svenskt Näringsliv, Almega) och den sociala ekonomin (Skoopi/ASF) agerar tillsammans.

Att utforska potentialen i att utveckla kommunala verksamheter till ASF eller fördjupa samverkan med befintliga arbetsintegrerande sociala företag kan skapa nya möjligheter. Kunskapsutbyte och påverkan på nationella riktlinjer stärker arbetet. Ett gemensamt agerande, baserat på ömsesidig förståelse, gynnar alla parter: det skapar fler vägar till arbete och delaktighet samtidigt som det främjar rättvis konkurrens och ett växande näringsliv.

Göteborg 2026-02-02

Marie-Louise Hård af Segerstad
Nationell samordnare, projekt Arbetsintegration i cirkulär ekonomi
Ordförande Skoopi

Projekt Arbetsintegration i cirkulär ekonomi
Medfinansieras av Europeiska unionen